

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ

Кафедра маркетингу, PR-технологій та логістики

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ

**Методичні вказівки до самостійної роботи
для здобувачів вищої освіти
освітньої програми «Бізнес-маркетинг та інтернет-комунікації»
спеціальності «075 Маркетинг»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри маркетингу,
PR-технологій та логістики
Протокол № 5
від 30 квітня 2024 року

Чернігів 2024

Соціальна відповідальність бізнесу. Методичні вказівки до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти освітньої програми «Бізнес-маркетинг та інтернет-комунікації» спеціальності «075 Маркетинг» бакалаврського рівня / Укладачі: А.В. Вербицька, І.В. Лисенко. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2024. 31 с.

Укладачі:

Вербицька Анна Вікторівна, кандидат наук з державного управління, завідувач кафедри маркетингу, PR-технологій та логістики Національного університету «Чернігівська політехніка»

Лисенко Ірина Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри маркетингу, PR-технологій та логістики Національного університету «Чернігівська політехніка»

Відповідальний за випуск:

Бабаченко Лариса Валентинівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу, PR-технологій та логістики Національного університету «Чернігівська політехніка», гарант освітньої програми «Бізнес-маркетинг та інтернет-комунікації»

Рецензент: Дубина Максим Вікторович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Національного університету «Чернігівська політехніка»

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Структура самостійної роботи.....	7
Розподіл балів, які отримують ЗВО.....	8
Завдання до самостійної роботи за темами.....	10
Завдання по розробці командного проєкту соціального підприємства.....	20
Питання для підготовки до екзамену.....	25
Рекомендована література.....	26
Додаток. Канва соціального підприємства.....	30

ВСТУП

Метою навчальної дисципліни «Соціальна відповідальність бізнесу» є формування у здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня знань та практичних навичок впровадження соціально-відповідальної поведінки організації в ринковому середовищі її функціонування.

Предмет вивчення – теоретичні та прикладні аспекти соціальної відповідальності бізнесу.

Імідж вітчизняних компаній все більше залежить не тільки від їхньої прибутковості, вартості акцій, якості продукції, але й від їхньої активності у сфері корпоративної соціальної відповідальності. Тому успішні вітчизняні компанії дедалі більше уваги приділяють інтеграції корпоративної соціальної відповідальності у загальну стратегію розвитку, взаємодії з урядовими, діловими та громадськими структурами. Значимість вивчення дисципліни «Соціальна відповідальність» в Україні посилюється тією обставиною, що вітчизняне господарське середовище не пройшло у своєму історичному розвитку необхідних етапів, які у західному суспільстві призвели до усвідомлення важливості філософії соціальної відповідальності. Разом із тим, неефективність більшості системоутворюючих інститутів вітчизняного ринкового середовища актуалізує потребу у формуванні національної моделі соціальної відповідальності в межах тріади «бізнес – влада – суспільство».

Дисципліна «Соціальна відповідальність бізнесу» спрямована на формування у ЗВО теоретичних знань та практичних навичок щодо формування соціально відповідальної поведінки організації, ідентифікації та аналізу очікувань стейкхолдерів, підготовки соціальної звітності організації. Дисципліна орієнтує на пошук креативних підходів до соціально відповідальної поведінки бізнес-організації в ринковому середовищі її функціонування.

Під час вивчення дисципліни здобувач вищої освіти (ЗВО) має набути або розширити наступні загальні (ЗКх) та спеціальні (СКх) компетентності, передбачені освітньою програмою:

ЗК1	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
ЗК4	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
ЗК5	Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.
ЗК11	Здатність працювати в команді.
ЗК14	Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
СК8	Здатність розробляти маркетингове забезпечення розвитку бізнесу в умовах невизначеності.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Соціальна відповідальність бізнесу» є:

- оволодіння загальними закономірностями виникнення та розвитку соціальної відповідальності бізнесу в міжнародному та національному середовищі;

- усвідомлення значення становлення КСВ в національній системі соціально-економічних відносин у сфері підприємництва;

- формування компетентності визначення та вирішення основних проблем та перспектив розвитку системи соціальної відповідальності бізнесу в Україні, пов'язаних з потенціалом співробітництва між стейкхолдерами: владою, бізнесом та суспільством для вирішення гострих соціальних питань, пошуку нових форм державно-приватного партнерства з метою економічного, соціального та екологічного розвитку держави;

- розвиток здатності самостійно формулювати думку щодо соціальної відповідальності бізнес-компаній та навичок управління соціальними програмами компаній.

Під час вивчення дисципліни ЗВО має досягти або вдосконалити наступні програмні результати навчання (ПРН), передбачені освітньою програмою:

ПРН12	Виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, бути критичним і самокритичним.
ПРН13	Відповідати за результати своєї діяльності, виявляти навички підприємницької та управлінської ініціативи.
ПРН15	Діяти соціально відповідально та громадсько свідомо на основі етичних принципів маркетингу, поваги до культурного різноманіття та цінностей громадянського суспільства з дотриманням прав і свобод особистості.
ПРН18	Демонструвати відповідальність у ставленні до моральних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства у професійній маркетинговій діяльності.

У підсумку ЗВО повинні

знати :

- сутність, види, категорії, еволюцію, концепції, моделі та рівні соціальної відповідальності;
- особливості соціальної відповідальності різних суб'єктів суспільного розвитку;
- місце соціальної відповідальності в управлінні бізнесом;
- нормативно-правові засади розвитку соціальної відповідальності;
- моделі корпоративної соціальної відповідальності і створення різних типів корпоративної культури;
- критерії, показники та методика оцінювання соціальної відповідальності;
- сутність соціальних інвестицій як форми вияву корпоративної відповідальності;
- екологічні аспекти соціальної відповідальності та їх нормативно-правове регулювання;
- сутність, структуру, вимоги та особливості міжнародних стандартів соціальної звітності;
- розвиток базових навичок самостійного прийняття рішень проблем на основі принципів етики та відповідальності в житті та бізнесі;

вміти :

- формувати механізм управління корпоративною соціальною відповідальністю;
- організовувати ефективну взаємодію роботодавців з персоналом на засадах соціальної відповідальності;
- формувати ефективні відносини підприємництва із зовнішніми організаціями на засадах корпоративної соціальної відповідальності;
- визначати напрями активізації індивідуальної та колективної екологічної відповідальності;
- посилювати соціальну відповідальність суб'єктів економічного розвитку через соціальне партнерство;
- здійснювати моніторинг результативності корпоративної соціальної відповідальності;
- оцінювати ефективність корпоративної соціальної відповідальності;
- розвивати корпоративну соціальну відповідальність як чинник підвищення конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів;
- правильно застосовувати принципи соціальної відповідальності бізнесу у практичній діяльності;
- використовувати в діяльності компаній інструменти управління соціальними програмами, які сприяють ефективній розробці та реалізації принципів соціальної відповідальності бізнесу.

СТРУКТУРА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	<p>Соціальна відповідальність як чинник сталого розвитку</p> <ul style="list-style-type: none"> - опрацювання лекційних та додаткових матеріалів, літератури за темою, розгляд питань для самоперевірки знань; - підготовка презентації, доповіді; - виконання практичних завдань 	<p>2</p> <p>2</p> <p>1</p>
2	<p>Відповідальність бізнесу у досягненні Цілей сталого розвитку. Діалог зі стейкхолдерами як основний напрям соціальної відповідальності бізнесу</p> <ul style="list-style-type: none"> - опрацювання лекційних та додаткових матеріалів, літератури за темою, розгляд питань для самоперевірки знань; - підготовка презентації, доповіді; - виконання практичних завдань 	<p>2</p> <p>2</p> <p>1</p>
3	<p>Стратегічний підхід до корпоративної соціальної відповідальності та організаційні засади його реалізації</p> <ul style="list-style-type: none"> - опрацювання лекційних та додаткових матеріалів, літератури за темою, розгляд питань для самоперевірки знань; - підготовка презентації, доповіді; - виконання практичних завдань 	<p>2</p> <p>2</p> <p>1</p>
4	<p>Соціальне підприємництво та соціальні інвестиції</p> <ul style="list-style-type: none"> - опрацювання лекційних та додаткових матеріалів, літератури за темою, розгляд питань для самоперевірки знань; - підготовка презентації, доповіді; - виконання практичних завдань 	<p>2</p> <p>2</p> <p>1</p>
5	<p>Особливості соціально відповідального маркетингу</p> <ul style="list-style-type: none"> - опрацювання лекційних та додаткових матеріалів, літератури за темою, розгляд питань для самоперевірки знань; - підготовка презентації, доповіді; - виконання практичних завдань 	<p>2</p> <p>2</p> <p>1</p>
6	<p>Екологічна компонента соціальної відповідальності бізнесу</p> <ul style="list-style-type: none"> - опрацювання лекційних та додаткових матеріалів, літератури за темою, розгляд питань для самоперевірки знань; - підготовка презентації, доповіді; - виконання практичних завдань 	<p>2</p> <p>2</p> <p>1</p>

7	Доброчесні ділові практики. Соціальна відповідальність бізнесу в умовах невизначеності - опрацювання лекційних та додаткових матеріалів, літератури за темою, розгляд питань для самоперевірки знань; - підготовка презентації, доповіді; - виконання практичних завдань	2 2 1
8	Оцінювання ефективності соціальної відповідальності бізнесу. Нефінансова звітність як інструмент розвитку соціальної відповідальності бізнесу - опрацювання лекційних та додаткових матеріалів, літератури за темою, розгляд питань для самоперевірки знань; - підготовка презентації, доповіді; - виконання практичних завдань	2 2 1
9	Неформальна освіта. Проходження онлайн-курсів (платформи ВУМ Online/Prometheus/Impactorium – за вибором здобувача вищої освіти)	12
10	Розробка командного проєкту в сфері соціально-відповідального бізнесу	8
11	Виконання контрольної роботи	10
12	Підготовка до екзамену	20
Разом		90

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗВО

Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю		Кількість балів	
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади соціальної відповідальності бізнесу		0...	20
1	<i>Робота на практичному занятті:</i> - експрес-опитування; - обговорення кейсів, презентацій; - виконання практичних завдань.	0... 0... 0... 0...	10 3 3 4
2	<i>Самостійна робота в системі E-learning:</i> - підготовка презентацій, блог-постів; - неформальна освіта; - виконання практичних завдань.	0... 0... 0... 0...	10 3 3 4
Модульний тест 1		0...	5
Змістовий модуль 2. Прикладні аспекти соціальної відповідальності бізнесу		0...	20
1	<i>Робота на практичному занятті:</i> - експрес-опитування;	0... 0...	10 3

Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю		Кількість балів	
	- обговорення кейсів, презентацій;	0...	3
	- виконання практичних завдань.	0...	4
2	<i>Самостійна робота в системі E-learning:</i>	0...	10
	- підготовка презентацій, блог-постів;	0...	3
	- неформальна освіта;	0...	3
	- виконання практичних завдань.	0...	4
Модульний тест 2		0...	5
Командний проєкт		0...	10
Індивідуальне завдання (контрольна робота)		0...	15
Семестрова оцінка поточного контролю		0-75	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
66-74	D	задовільно	
60-65	E		
0-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗА ТЕМАМИ

ТЕМА 1 СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення соціальній відповідальності.
2. Які ознаки розкривають сутність соціальної відповідальності?
3. Чому соціальну відповідальність пов'язують із сталим розвитком?
4. Що таке цілі сталого розвитку (ЦСР) та які їх основні принципи?
5. Види соціальної відповідальності.
6. Принципи соціальної відповідальності.
7. Як впровадження соціальної відповідальності бізнесу може покращити репутацію компанії?

Теми презентацій

1) *Вплив соціальної відповідальності на екологічну стійкість підприємства*

Вимоги: дослідження прикладів з реальних компаній, аналіз ефекту на екологічні показники; 15 хвилинна презентація з використанням візуальних матеріалів (графіки, діаграми, фото).

2) *Соціальна відповідальність в контексті соціальної справедливості: приклади успішних проєктів*

Вимоги: дослідження 2-3 успішних кейсів, акцент на соціальні аспекти (права працівників, благодійність); 15 хвилинна презентація з короткими відеофрагментами.

3) *Економічні вигоди від впровадження соціальної відповідальності: аналіз витрат і доходів*

Вимоги: фінансовий аналіз, порівняння витрат на СВБ та отриманих вигод; 15 хвилинна презентація з діаграмами, таблицями.

Презентація має бути виконана самостійно. Наявність списку використаної літератури/посилань обов'язкова. Дотримання академічної доброчесності ґрунтується на «Кодексі академічної доброчесності Національного університету «Чернігівська політехніка»».

Написання есе

Написання есе на тему *«Роль соціальної відповідальності бізнесу у сталому розвитку сучасного суспільства»*

Вимоги: обсяг 1000-1500 слів, структурований текст (вступ, основна частина, висновки); навести власну думку, аргументи, конкретні приклади, висвітлити позитивні аспекти.

Есе має бути виконано самостійно. Есе має містити виключно власну думку. Дотримання академічної доброчесності ґрунтується на «Кодексі академічної доброчесності Національного університету “Чернігівська політехніка”».

ТЕМА 2 ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ У ДОСЯГНЕННІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ. ДІАЛОГ ЗІ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ ЯК ОСНОВНИЙ НАПРЯМ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

Питання для самоконтролю

1. Назвіть базові концептуальні підходи до розуміння сутності поняття «корпоративна соціальна відповідальність».
2. Вкажіть відмінності між поняттями «корпоративна соціальна відповідальність» та «соціальна відповідальність бізнесу».
3. Що поєднує поняття «корпоративна соціальна відповідальність» та «соціальна відповідальність бізнесу»?
4. Охарактеризуйте внутрішнє і зовнішнє середовище соціальної відповідальності бізнесу.
5. Визначте сфери використання сучасних моделей управління соціальною відповідальністю.
6. Розкрийте вітчизняний досвід управління корпоративною соціальною відповідальністю.
7. Як діалог зі стейкхолдерами впливає на реалізацію соціальної відповідальності бізнесу?
8. Які існують методи та інструменти для залучення стейкхолдерів?

Теми презентацій

- 1) *Вплив бізнесу на досягнення Цілей сталого розвитку: Обговорення основних напрямків та результатів.*
- 2) *Діалог зі стейкхолдерами у контексті соціальної відповідальності бізнесу: Ключові принципи та підходи.*
- 3) *Корпоративна соціальна відповідальність: кращі практики: Аналіз прикладів успішного впровадження соціальної відповідальності бізнесу.*
- 4) *Вимірювання та оцінка впливу соціальної відповідальності бізнесу на досягнення Цілей сталого розвитку: методи та інструменти.*
- 5) *Роль малого та середнього бізнесу у досягненні Цілей сталого розвитку: виклики та можливості.*

Презентація має бути виконана самостійно. Наявність списку використаної літератури/посилань обов'язкова. Дотримання академічної доброчесності ґрунтується на «Кодексі академічної доброчесності Національного університету “Чернігівська політехніка”».

Підготуйте блог-пост

1) *Роль бізнесу у досягненні цілей сталого розвитку: можливості та виклики*

Вимоги: висвітліть основні цілі сталого розвитку та розгляньте, як бізнес може сприяти їх досягненню. Оцініть можливі виклики та бар'єри на цьому шляху.

2) *Діалог зі стейкхолдерами як ключовий елемент соціальної відповідальності бізнесу*

Вимоги: Розгляньте важливість діалогу зі стейкхолдерами в контексті соціальної відповідальності бізнесу. Проаналізуйте, як цей діалог впливає на ефективність впровадження соціальної відповідальності бізнесу та досягнення цілей сталого розвитку.

Блог-пост має бути виконано самостійно. Есе має містити виключно власну думку. Дотримання академічної доброчесності ґрунтується на «Кодексі академічної доброчесності Національного університету “Чернігівська політехніка”».

ТЕМА 3 СТРАТЕГІЧНИЙ ПІДХІД ДО КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ

Питання для самоконтролю

1. Що таке стратегічний підхід до корпоративної соціальної відповідальності (КСВ)?
2. Які основні етапи включає процес розробки стратегії КСВ в організації?
3. Як корпоративна стратегія впливає на формування політики КСВ?
4. Які внутрішні та зовнішні чинники слід враховувати при розробці стратегії КСВ?
5. Як оцінюється ефективність реалізації стратегії КСВ?
6. Які переваги отримує компанія від впровадження стратегічного підходу до КСВ?
7. Які ролі та обов'язки покладаються на топ-менеджмент при реалізації КСВ в організації?
8. Як корпоративна культура впливає на реалізацію стратегічного підходу до КСВ в організації?

Теми презентацій

1) *Особливості африканської моделі КСВ*

Вимоги: презентації наведіть приклади соціальних проєктів та програм, які реалізуються в африканських країнах міжнародними організаціями.

2) *Фінська модель добробуту*

Вимоги: у презентації виділіть ключові фактори успіху соціально орієнтованої держави у Фінляндії. Зробіть висновок щодо спільного та відмінного між Україною та Францією).

3) *Rotary International – глобальна мережа громадських добровольців*

Вимоги: для підготовки презентації ознайомтеся із сайтом <https://www.rotary.org.ua/>. Розкрийте історію, напрями діяльності, засади та структуру, реалізовані проєкти).

4) *Навички спеціаліста з КСВ*

Вимоги: у презентації дайте своє пояснення кожної навички. Ведіть приклади практичного застосування таких навичок).

5) *Корпоративне волонтерство: тренди та виклики*

Вимоги: у презентації визначіть сучасні тренди корпоративного волонтерства та кроки, які допоможуть розпочати такі програми бізнес-організації.

6) *Лідери КСВ у світі*

Вимоги: у презентації продемонструйте приклади топ-10 компаній, які є лідерами у КСВ останніх років у світі. Вкажіть країни походження компаній; обсяг коштів, виділених на соціальні цілі. У висновках до презентації визначте сфери, які найбільше приваблюють компанії з точки зору фінансування соціальних проєктів.

7) *Етика застосування штучного інтелекту*

Вимоги: у презентації обґрунтуйте переваги і недоліки, перспективи та ризики для суспільства та економіки, пов'язані з використанням штучного інтелекту компаніями в різних сферах діяльності. Наведіть приклади. Для підготовки презентації рекомендовано ознайомитися із статтею: <https://tyzhden.ua/Economics/231033>.

8) *Шерінгова економіка як нове соціальне явище*

Вимоги: у презентації поясніть сутність економіки спільного споживання. Наведіть приклади. Прогнозуйте як вплинула пандемія Covid-19 на функціонування шерінгової економіки. Наведіть свої думки, як пов'язане функціонування шерінгової економіки в умовах взаємної недовіри та безвідповідальності.

9) *Потенціал ЗМІ в просуванні ідей соціальної відповідальності*

Вимоги: у презентації наведіть переваги ЗМІ для поширення ідей соціальної відповідальності. Поясніть у чому полягає соціальна відповідальність ЗМІ. Знайдіть приклади, коли ЗМІ не дотримувалися соціальної відповідальності.

10) *Соціальна відповідальність телеканалу «1+1»*

Вимоги: для підготовки презентації ознайомтеся із сайтом <https://media.1plus1.ua/ua/csr>. Поясніть у чому суть стратегії КСВ телеканалу, її пріоритетні напрями. У висновках дайте власну оцінку соціальної відповідальності 1+1.

Презентація має бути виконана самостійно. Наявність списку використаної літератури/посилань обов'язкова. Дотримання академічної доброчесності ґрунтується на «Кодексі академічної доброчесності Національного університету “Чернігівська політехніка”».

Теми есе

- 1) *«Потрібна нова економічна модель, або планета згорить» Принц Чарльз*
- 2) *«Дійте так, наче більше за все на світі ви любите своїх дітей» Грета Тумберг, екоактивістка*
- 3) *«Ми повинні зрозуміти, як ми можемо отримати те, що хочемо, і не зруйнувати світ» Ілон Маск*
- 4) *«Давати – це набагато більше, ніж брати. З цією думкою я живу усе життя» Богдан Гаврилишин*

Есе має бути виконано самостійно. Есе має містити виключно власну думку. Дотримання академічної доброчесності ґрунтується на «Кодексі академічної доброчесності Національного університету “Чернігівська політехніка”».

ТЕМА 4 СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА СОЦІАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ

Питання для самоконтролю

1. Що таке соціальне підприємництво?
2. Які основні відмінності між соціальним підприємництвом і традиційним бізнесом?
3. Наведіть приклади успішних соціальних підприємств в Україні або світі. Які соціальні проблеми вони вирішують і яким чином?
4. Як соціальні підприємці використовують інновації для вирішення соціальних проблем?
5. Які основні моделі соціальних підприємств?
6. Що таке соціальні інвестиції? Які основні принципи та цілі соціальних інвестицій?
7. Як соціальне підприємництво та соціальні інвестиції можуть впливати на економічний розвиток та добробут суспільства?

Теми презентацій

- 1) *Європейський зелений курс: виклики та можливості для українського малого та середнього бізнесу*
- 2) *Екологічні пріоритети у торговельній політиці ЄС та України: шлях до сталого розвитку*

- 3). *Циркулярна економіка: переваги для суспільства*
- 4) *Роль соціального підприємництва та інвестицій впливу на досягнення Цілей сталого розвитку*
- 5) *Маркетингова стратегія соціального підприємства: особливості та принципи побудови*

Презентація має бути виконана самостійно. Наявність списку використаної літератури/посилань обов'язкова. Дотримання академічної доброчесності ґрунтується на «Кодексі академічної доброчесності Національного університету "Чернігівська політехніка"».

ТЕМА 5 ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОГО МАРКЕТИНГУ

Питання для самоконтролю

1. Що таке соціально відповідальний маркетинг і які його основні принципи?
2. Як соціально відповідальний маркетинг впливає на імідж і репутацію компанії?
3. Яким чином соціально відповідальний маркетинг сприяє сталому розвитку?
4. Які є приклади успішного впровадження соціально відповідального маркетингу в світовій практиці?
5. Які ризики можуть виникнути при впровадженні соціально відповідального маркетингу?
6. Яким чином соціально відповідальний маркетинг може впливати на поведінку споживачів?
7. Які етичні аспекти мають бути враховані при розробці соціально відповідальної маркетингової стратегії?

Теми презентацій

- 1) *Історичний розвиток і сучасні тенденції соціально відповідального маркетингу*
- 2) *Етичні аспекти маркетингу: від теорії до практики*
- 3) *Еко-маркетинг: екологічні аспекти соціальної відповідальності*
- 4) *Стратегії «зеленого» маркетингу*
- 5) *Соціальні ініціативи в маркетингу: від бренду до суспільства*
- 6) *Методи забезпечення чесності в рекламі та комунікаціях*
- 7) *Соціально відповідальний маркетинг у цифровому середовищі*
- 8) *Соціальна відповідальність у соціальних мережах*
- 9) *Приклади успішних цифрових соціально відповідальних кампаній*
- 10) *Поняття та приклади green washing*

Презентація має бути виконана самостійно. Наявність списку використаної літератури/посилань обов'язкова. Дотримання академічної доброчесності ґрунтується на «Кодексі академічної доброчесності Національного університету «Чернігівська політехніка»».

ТЕМА 6 ЕКОЛОГІЧНА КОМПОНЕНТА СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

Питання для самоконтролю

1. Що таке екологічна компонента соціальної відповідальності бізнесу?
2. Які основні принципи екологічної відповідальності повинні дотримуватися компанії?
3. Які заходи може вжити бізнес для зменшення свого екологічного сліду?
4. Як визначається вуглецевий слід компанії і які методи існують для його зниження?
5. Яким чином впровадження екологічно чистих технологій впливає на стратегію бізнесу?
6. Які міжнародні стандарти та сертифікати існують для оцінки екологічної відповідальності компаній?
7. Як можуть споживачі впливати на екологічну відповідальність бізнесу?
8. Чому важливо для бізнесу дотримуватися принципів сталого розвитку?
9. Які приклади успішного впровадження екологічних ініціатив відомі у світі?
10. Які потенційні вигоди та виклики можуть виникнути у компанії, що дотримуються екологічної відповідальності?

Теми презентацій

- 1) *Принципи та ключові елементи «зеленого офісу» як концепції менеджменту компанії*
- 2) *Закордонний досвід переробки сміття*
- 3) *Закордонні практики утилізації пластику*
- 4) *Приклади стартапів, які демонструють впровадження циркулярної економіки*
- 5) *Практики ощадливого водовикористання та очищення води*
- 6) *Екоініціативи компанії Кока-Кола*
- 7) *Приклади екологічних стартапів*
- 8) *Інвестиції в зелену енергетику*

Презентація має бути виконана самостійно. Наявність списку використаної літератури/посилань обов'язкова. Дотримання академічної доброчесності ґрунтується на «Кодексі академічної доброчесності Національного університету «Чернігівська політехніка»».

ТЕМА 7 ДОБРОЧЕСНІ ДІЛОВІ ПРАКТИКИ. СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Питання для самоконтролю

1. Як поняття соціальної відповідальності бізнесу змінюється в умовах невизначеності?
2. Розкрийте основні виклики, з якими стикаються компанії при реалізації соціальної відповідальності бізнесу під час кризових ситуацій.
3. Які основні переваги впровадження добродесних ділових практик для компаній?
4. Як впливають добродесні ділові практики на довіру споживачів до компанії в умовах невизначеності?
5. Які ключові ролі виконують співробітники та керівництво компанії у впровадженні добродесних ділових практик?
6. Які є міжнародні стандарти та ініціативи щодо соціальної відповідальності бізнесу, і як вони можуть допомогти компаніям в умовах невизначеності?

Теми презентацій

1. Світові практики соціального партнерства та соціального діалогу

Вимоги: у презентації наведіть конкретні приклади.

2. Неофіційна зайнятість і зарплата «в конвертах»

Вимоги: у презентації наведіть результати опитування Shadow; поясніть, чому зарплата «в конверті» суперечить принципам соціальної відповідальності бізнесу»; чому, на вашу думку, значна частина людей погоджується працювати неофіційно, хто є ініціатором неофіційної зайнятості.

3. Соціальні заходи та політика КСВ Укрзалізниці

Вимоги: для підготовки презентації ознайомтеся із сайтом Укрзалізниці в частині соціальних заходів, проаналізуйте співпрацю Укрзалізниці з профспілками).

4. Програма створення спільних цінностей

Вимоги: для підготовки презентації ознайомтеся зі Звітами Нестле https://www.nestle.ua/sites/g/files/pydnoa316/files/asset-library/documents/csv_report_nestle_ukraine_2016.pdf, <https://www.nestle.ua/csv/what-is-csv/csv-report-2018>, визначіть як компанія співпрацює зі стейкхолдерами.

5. Сучасний ринок праці Європи та проблеми ейджизму

Вимоги: у презентації розкрийте суть поняття ейджизму. Наведіть статистику зайнятості та безробіття людей віком 50+. Наведіть приклади, коли людина досягала успіху у професії в поважному віці. Яким чином людині у віці підтримувати свою конкурентоспроможність на ринку праці?

6. Відмінності в оплаті праці чоловіків і жінок в Україні

Вимоги: у презентації наведіть статистику по середній заробітній платі чоловіків і жінок в Україні. Поясніть причини дисбалансу в оплаті праці

чоловіків і жінок. Яким чином можна вирішити проблему нерівності в оплаті праці чоловіків і жінок?

7. Охорона праці як пріоритетний напрям КСВ

Вимоги: у презентації визначіть сфери діяльності компаній, де охорона праці є найбільш важливою. Порівняйте аспекти організації охорони праці в Україні та закордоном.

Презентація має бути виконана самостійно. Наявність списку використаної літератури/посилань обов'язкова. Дотримання академічної доброчесності ґрунтується на «Кодексі академічної доброчесності Національного університету “Чернігівська політехніка”».

Теми для блог-посту

1) Якщо Україна прагне розвиватися як європейська держава, вона повинна шанувати працю своїх людей

2) Хто не шанує працю своїх працівників, той має небезпеку їх втратити

3) Працедавці повинні бути справедливими, інакше ми опинимося на межі соціального вибуху

Блог-пост має бути виконано самостійно. Есе має містити виключно власну думку. Дотримання академічної доброчесності ґрунтується на «Кодексі академічної доброчесності Національного університету “Чернігівська політехніка”».

ТЕМА 8 ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ. НЕФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

Питання для самоконтролю

1. Поясніть поняття нефінансової звітності та її значення для бізнесу. Які основні компоненти нефінансової звітності?

2. Охарактеризуйте ключові складові нефінансової звітності.

3. Назвіть основні методи та показники оцінювання ефективності соціальної відповідальності бізнесу.

4. Які міжнародні стандарти існують для нефінансової звітності?

5. Обґрунтуйте значення інтеграції нефінансової звітності у стратегію розвитку бізнесу.

6. Назвіть інструменти та методи, які використовуються для збору даних для складання нефінансової звітності.

7. Як нефінансова звітність може допомогти у прийнятті управлінських рішень?

8. Які тенденції спостерігаються у розвитку нефінансової звітності в світі?

Теми презентацій

1) *Методології оцінювання ефективності соціальної відповідальності бізнесу. Вибір методології для різних типів бізнесу*

2) *Нефінансова звітність як інструмент розвитку соціальної відповідальності бізнесу. Види нефінансової звітності*

3) *Вимоги до складання нефінансової звітності*

4) *Впровадження нефінансової звітності в компанії*

5) *Показники ефективності соціальної відповідальності бізнесу*

6) *Використання нефінансової звітності для прийняття управлінських рішень*

7) *Роль нефінансової звітності в комунікації з зацікавленими сторонами*

Презентація має бути виконана самостійно. Наявність списку використаної літератури/посилань обов'язкова. Дотримання академічної доброчесності ґрунтується на «Кодексі академічної доброчесності Національного університету «Чернігівська політехніка»».

ЗАВДАННЯ ПО РОЗРОБЦІ КОМАНДНОГО ПРОЄКТУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Вступ до бізнес-моделі «CANVAS»

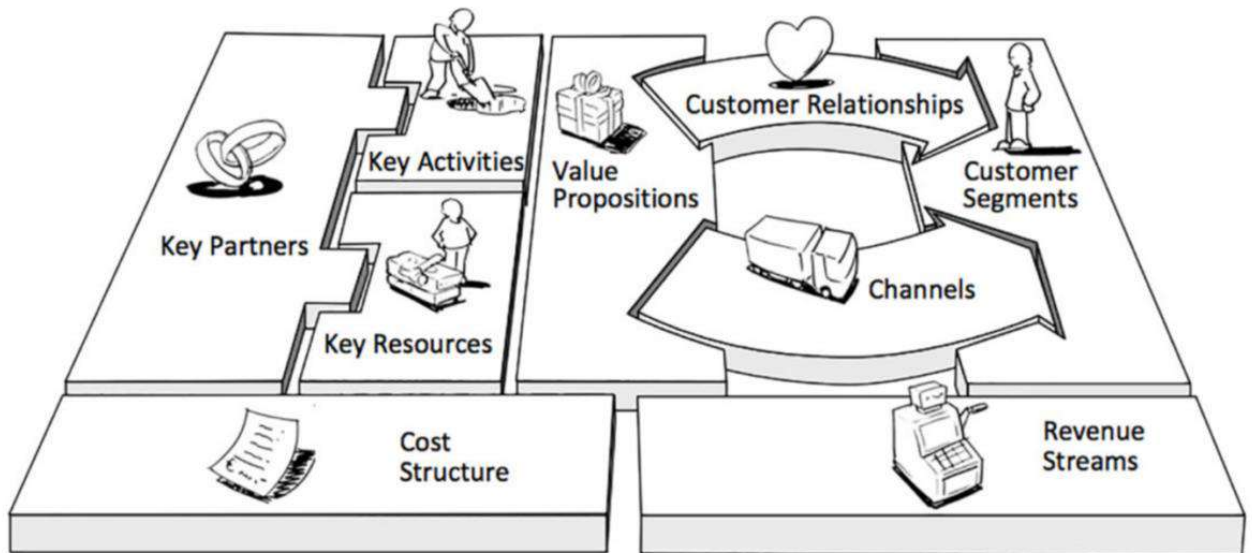
У сучасному діловому середовищі, що швидко розвивається, підприємці все більше усвідомлюють важливість включення соціальних та екологічних цілей у свої підприємства. Соціальне підприємництво, галузь, що розвивається, зосереджена на створенні стійких рішень суспільних проблем, вимагає унікального підходу до бізнес-планування — Canvas Business Model Canvas.

Модель CANVAS застосовується для опису поточної та майбутньої стратегії. Для стратегії розвитку новостворених організацій, для переорієнтації стратегії розвитку діючих організацій, розбору існуючої моделі керування з метою знаходження слабких місць/прогалин в діяльності організації та пошуку нових точок для зростання. Авторами, творцями бізнес-моделі CANVAS у 2008 році стали: Олександр Остервальдер – швейцарський бізнес-теоретик та Ів Пін'є – бельгійський вчений і професор інформаційних систем управління. Після чого модель стрімко поширювалась і зараз застосовується викладачами, студентами відомих бізнес-шкіл, університетів: Гарвард, Стенфорд, Колумбія, Берклі.

Бізнес-модель Canvas допоможе зосередитися на створенні цінності вашого проєкту, створити цінність для ваших клієнтів, щоб поліпшити вашу здатність проектувати, тестувати і створювати продукти та послуги, яких хочуть/запитують клієнти.

Починаючи з 2008 року, розповсюдилися сотні різних версій оригінальної канви Остервальдера. Але найголовніше, що практики помітили, що Business Model Canvas є чудовим інструментом для опису орієнтованих на прибуток організацій, а не соціально орієнтованих. По суті, Canvas не зміг висвітлити ключові компоненти некомерційних ініціатив, особливо ті, що стосуються їхніх бенефіціарів та місій впливу. Так створена модель соціального бізнесу Canvas. Створений Social Innovation Lab (2013), цей Canvas базується на попередньому та широко використовується соціальними підприємствами, оскільки враховує всі необхідні компоненти, необхідні для досягнення соціальної та економічної стійкості.

Шаблон складається з дванадцяти будівельних блоків, які надають детальну інформацію про те, як організація створює, доставляє та отримує цінність. Кожен блок тісно пов'язаний з іншими, оскільки організації – це екосистеми, що складаються з взаємопов'язаних компонентів.

<p>Соціальна проблема</p> <p>Проблема, на вирішення якої спрямована діяльність організації.</p>	<p>Портфоліо</p> <p>Перелік продуктів/ послуг/ заходів/ програм, які створюють основну цінність.</p>	<p>Основні ресурси</p> <p>Які ресурси вам будуть потрібні для створення вашого продукту/послуги? Люди, фінанси, доступи?</p>	<p>Цільова аудиторія</p> <p>Бенефіціар</p>	<p>Ціннісна пропозиція</p> <p>Пропозиція соціальної цінності для бенефіціара</p> <p>Вплив</p>
<p>Партнери + Стейкхолдери</p> <p>Кого вам потрібно залучити для реалізації вашої ідеї? Чи потрібен вам спеціальний доступ або дозволи?</p>		<p>Канали</p> <p>Як ви досягнете вашої цільової аудиторії та клієнтів? Які канали будете використовувати для комунікації?</p>	<p>Платоспроможний клієнт</p> <p>Хто ті люди або організації, на кого орієнтована ваша діяльність?</p>	<p>Які критерії вимірювання успішності створення впливу ви передбачаєте?</p> <p>Ціннісна пропозиція для клієнта</p> <p>Які цінності важливі для ваших клієнтів? Яку УТП ви пропонуєте?</p>
<p>Структура витрат</p> <p>Які ваші найбільші статті витрат? Як вони змінюються з розширенням вашої діяльності?</p>		<p>Джерела доходів</p> <p>Які основні джерела доходів, що забезпечать фінансову стабільність вашої організації? Подайте структуру джерел доходів у%.</p>		<p>Реінвестиція доходів</p> <p>Чи плануєте ви інвестувати ваш дохід?</p>

1. Соціальна проблема

Усі соціально орієнтовані підприємства спрямовані на зміну суспільства на краще. Цей блок покликаний підкреслити соціальні зміни, які підприємство прагне генерувати.

2. Цільова аудиторія 1. Бенефіціари

Під терміном «бенефіціари» (вигодоотримувачі) позначаємо тих людей, яких найбільше торкається вирішена соціальна проблема. Іншими словами, люди, життя яких підприємство хоче радикально покращити. У цьому блоці важливо чітко визначити цільові групи людей, яким планує надавати доопиту чи підтримку соціальне підприємство. Важливо, не плутати цей блок з блоком «клієнти».

3. Пропозиція соціальної цінності для бенефіціарів

Коли ми говоримо про «цінність», зазвичай маємо на увазі основні переваги використання певного продукту, послуги чи рішення. Тому в цьому блоці висвітлюємо всі переваги, надані бенефіціарам завдяки діяльності соціального підприємства.

4. Цільова аудиторія 2. Клієнти

Іноді бенефіціари можуть платити за пропонований продукт або послугу. Коли це відбувається, вони також є фактичними клієнтами соціального підприємства. Але найчастіше ці групи людей будуть відрізнятися. Таким чином, потрібні споживачі. Це можуть бути компанії, фізичні особи, фонди, державні органи тощо. Цей блок показує, хто є кінцевими покупцями.

5. Ціннісна пропозиція для клієнтів

У цьому блоці висвітлюємо всі переваги, надані клієнтам завдяки пропонованим товарам/послугам.

6. Портфоліо

Іншими словами, пропонований основний продукт, послуга чи рішення. Компанія може мати одну або кілька основних пропозицій, особливо коли бенефіціари та клієнти відрізняються. Отже, важливо перерахувати їх усіх тут.

7. Основні ресурси

Час подумати про те, що потрібно для виконання всього того, що було включено в попередні блоки. Отже, у цьому розділі висвітлюються всі критично важливі ресурси, необхідні для підтримки бізнесу. Загалом, фундаментальні ресурси можуть бути фізичними, інтелектуальними, людськими, технологічними чи фінансовими. Без них компанія не зможе здійснювати жодну із зазначених вище видів діяльності та операцій.

8. Партнери та стейкхолдери

До цього блоку ми включаємо тих гравців (публічних і приватних), які надають ключові зовнішні ресурси або підтримку, щоб бізнес-модель дійсно працювала.

9. Канали

У цьому блоці перераховані всі основні канали, які використовує компанія для зв'язку, спілкування та взаємодії з громадськістю, а також для продажу та

доставки свого рішення. Вони можуть бути фізичними чи цифровими, власними чи опосередкованими.

10. Структура витрат

Створення та надання продукту чи послуги призводить до витрат. У цьому блоці розглядаємо основні елементи витрат, які впливають на бізнес. Це може бути персонал, технології, інфраструктура, реклама тощо.

11. Джерела доходів

Соціальні підприємства зазвичай покладаються на поєднання різних потоків доходів, щоб стати (і залишатися) фінансово життєздатними. У цьому розділі має бути перераховано різні способи, якими організація генерує такі доходи. Наприклад, компанія може продавати свої рішення через одноразові або повторювані покупки (наприклад, підписка, оренда). Знову ж таки, інші механізми можуть включати посередницькі збори, спонсорство або навіть потоки на основі пожертв.

12. Реінвестиції доходів

У цьому блоці пояснюється, як компанія має намір використовувати надлишок, якщо і коли він буде створений. Прикладом цього може бути реінвестування коштів для подальшого збільшення впливу або передача коштів на вирішення соціальних проблем.

Шаблон опису ідеї та розрахунку бюджету для соціального підприємства

1. Візитівка
2. Опис проблематики
3. Опис діяльності
4. Графік діяльності
5. Бюджет

1. Візитівка

Назва соціального підприємства	
Місія та візія	
Вид діяльності	
Цільова аудиторія	
Соціальний вплив	

2. Опис проблематики

Вкажіть основну соціальну проблему, яку вирішує соціальне підприємство. Обґрунтуйте її, за можливості, наведіть підтверджуючі факти, статистику тощо.	
Опишіть цільову аудиторію (хто це, рід діяльності, особливості).	
Опишіть проблеми та потреби цільової аудиторії.	

3. Опис діяльності

Опишіть яким чином соціальне підприємство вирішуватиме описані вище проблеми.	
Опишіть бізнес-модель	
Опишіть інноваційний підхід	
З якими цілями сталого розвитку ООН пов'язаний проєкт?	

4. Графік впровадження діяльності соціального підприємства

Захід	Терміни

5. Бюджет

Стаття витрат	Кількість	Вартість	Примітки(пояснення)

Перелік питань для підготовки до екзамену

1. Поняття «соціальна відповідальність».
2. Відображенням чого має бути сутність соціальної відповідальності людини?
3. Які є основні моделі корпоративної соціальної відповідальності (КСВ)?
4. Охарактеризуйте особливості моделей корпоративної соціальної відповідальності.
5. Хто є суб'єктами соціально відповідальної поведінки?
6. Хто може бути віднесений до суб'єктів КСВ?
7. Як формується відповідальність соціальних партнерів в сфері зайнятості?
8. Що слід розуміти під «КСВ»?
9. Охарактеризуйте основні економічні моделі взаємодії влади, бізнесу й суспільства.
10. Які компоненти включає корпоративна соціальна відповідальність, як система?
11. Якими якостями характеризується соціальна держава?
12. Які є підходи до концепції КСВ?
13. Що є основною метою управління соціальною відповідальністю організації?
19. Як визначається соціальна активність роботодавця?
20. Що включають міжнародні ініціативи в галузі захисту прав споживачів?
21. Охарактеризуйте основні форми соціальної відповідальності інститутів громадянського суспільства.
22. Охарактеризуйте поняття: «соціальний аудит; «соціальні інвестиції».
23. Якими нормативними актами досягається мета державної політики у сфері праці?
24. Поняття «екологічна відповідальність».
25. Які є форми екологічної поведінки?
26. Які є передумови соціального діалогу?
27. Назвіть цілі соціального партнерства на загальнодержавному рівні.
28. Як слід розглядати моніторинг соціальної відповідальності?
29. Яку структуру має система моніторингу соціальної відповідальності бізнесу?
30. Назвіть найбільш поширені сьогодні стандарти ведення соціального обліку та підготовки нефінансової звітності.
41. Що являє собою стандарт GRI?
44. На які питання дає відповідь оцінювання ефективності соціальної відповідальності?
45. Які основні критерії оцінки соціального ефекту організації?

Рекомендована література

Основна

1. Climate Change and Environmental Sustainability. Volume 4. Bao-Jie He, Ayyoob Sharifi, Chi Feng and Jun Yang. Printed Edition of the Topics Published in Atmosphere, Buildings, Land, Remote Sensing, Sustainability. 2022. ISBN 978-3-0365-3067-3.
2. SimpleSe. Про соціальне підприємництво - просто [посібник підприємця]. Аліна В. Бочарнікова; Кер. проекту Олександра Сметаненко; Іл. Орнелла Остапенко; ред. Марія Семенченко. Київ : СТ-Друк, 2020. 67 с. ISBN 978-966-2717-43-3.
3. Žukauskas P. Management Culture and Corporate Social Responsibility. 2018. doi: 10.5772/65483.
4. Гарбар Ж.В., Мазур К.В., Мостенська Т.Г. Корпоративне управління та соціальна відповідальність. Частина 2. Корпоративна соціальна відповідальність: навч. посібник. Вінниця : ВНАУ. 2020. 228 с.
5. Гусєва О.Ю., Воскобоева О.В., Хлевицька Т.Б. Соціальна відповідальність бізнесу: навчальний посібник. Київ. Державний університет телекомунікацій. 2020. 222 с.
6. Кузьмін О.Є., Пирог О.В., Чернобай Л.І., Станасюк Н.С., Пасінович І.І. Основи корпоративної соціальної відповідальності: стратегії та ділові практики : навчальний посібник. К: Видавничий дім «Кондор», 2021.
7. Кузьмін О.Є., Пирог О.В., Чернобай Л.І., Станасюк Н.С., Пасінович І.І. Соціальна відповідальність: практичний аспект: навч. посібник. К.: Видавничий дім «Кондар». 2020. 244 с.

Допоміжна

8. Aguado-Hernández J.A., del Pino J.A.R., López M.Á.A. The responsible social economy and the sustainable development goals in the face of the post-COVID-19 crisis: The voice of experts. CIRIEC-Espana Revista De Economia Publica, *Social y Cooperativa*. 2023. №107. Pp. 289-319. doi:10.7203/CIRIEC-E.107.20681.
9. Borzaga C., Galera G. Social enterprise: An international overview of its conceptual evolution and legal implementation. *Social Enterprise Journal*. 2019. Vol. 5. No. 3, pp. 210–228.
10. Carrera, L. Corporate social responsibility. A strategy for social and territorial sustainability. *Int J Corporate Soc Responsibility* 7, 7 (2022). <https://doi.org/10.1186/s40991-022-00074-0>.
11. Carroll, A. B. (2021). Corporate Social Responsibility: Perspectives on the CSR Construct's Development and Future. *Business & Society*, 60(6), 1258–1278. <https://doi.org/10.1177/00076503211001765>.
12. Ellis Jones, Rethinking Greenwashing: Corporate Discourse, Unethical Practice, and the Unmet Potential of Ethical Consumerism. *Sociological*

Perspectives. 2019.

13. Fatima, T., Elbanna, S. Corporate Social Responsibility (CSR) Implementation: A Review and a Research Agenda Towards an Integrative Framework. *J Bus Ethics* (2022). <https://doi.org/10.1007/s10551-022-05047-8>.

14. He H, Harris L. The impact of Covid-19 pandemic on corporate social responsibility and marketing philosophy. *Journal of Business Research*. 2020 Aug; 116: 176-182. DOI: 10.1016/j.jbusres.2020.05.030.

15. Herrera J, de las Heras-Rosas C. Corporate Social Responsibility and Human Resource Management: Towards Sustainable Business Organizations. *Sustainability*. 2020. 12(3):841. <https://doi.org/10.3390/su12030841>.

16. Novomlynets O., Verbytska A., Lysenko I. The role of energy efficiency in ensuring sustainable development. *Innovative Economics and Management*. Vol.8. No.2. 2021. Pp. 22-30.

17. O.O. Novomlynets, A.V. Verbytska. Increasing the level of corporate social responsibility in the period of COVID-19 pandemic. International Conference on Sustainable Transport System and Maritime Logistics. Batumi Navigation Teaching University, June 24, 2021. Publisher: Batumi Navigation Teaching University, Georgia. C. 55-56. ISBN 978-9941-492-40-2. DOI: <https://doi.org/10.46361/ISTSML-2021>.

18. Sustainable economic development: basis, determinants, tendencies, marks: collective monograph. Edited by Zhanna Derii. Poznan, 2019. 165 p. URL: <http://ir.stu.cn.ua/123456789/19418>

19. Verbytska A. Anti-crisis marketing tools for social enterprises during COVID-19 pandemic. *Social Entrepreneurship – Innovation and Contemporary Challenges*. 2021. Fil. Dr. Jan-U. Sandal Institute. P. 9-23. ISBN 978-82-93329-14-5.

20. Verbytska A. Socio-economic mechanism of reintegration of ATO / OOS veterans in the sphere of social protection. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. No 2(26). С.48-57.

21. Verbytska, A. (2022). Economic foundations of social entrepreneurship development: national context and foreign experience. *Digital Economy and Economic Security*, (2 (02), 33-38. <https://doi.org/10.32782/dees.2-6>.

22. Verbytska, A. (2022). Prerequisites for the development of democratic governance in the field of social entrepreneurship. *Economy and Society*, (43). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-31>.

23. Verbytska. A. Social entrepreneurship as an effective instrument of post-conflict regulation. Global Economic Challenges: the Main Socio-Economic Directions of Development in the Liberated from Occupation Territories of Azerbaijan”. - Conference Proceedings of the International Scientific – Practical Conference. Baku, 2021, 533 p. С.31-33.

24. Waligora A., Revko A. Social entrepreneurship as a determinant for the local community development: experience of polish and Ukrainian regions. *Scientific bulletin Polissia*. 2019. Vol. 2 (18). P. 132-138. URI:

<http://ir.stu.cn.ua/123456789/19509>.

25. Бобко Л., Василюк І., & Бойко О. (2020). Корпоративна соціальна відповідальність як складова корпоративної культури організації. *Молодий вчений*, 4 (80), 296-300. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-4-80-61>.

26. Букреєва Д., & Денисенко К. (2022). Соціальна відповідальність бізнесу як основа забезпечення ділової активності підприємств: євроінтеграційний аспект. *Економіка та суспільство*, (38). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-52>.

27. Букреєва, Д., Денисенко, К. (2022). Соціальна відповідальність бізнесу як основа забезпечення ділової активності підприємств: євроінтеграційний аспект. *Економіка та суспільство*, (38). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-52>.

28. Манн Р.В., Березюк-Рибак І.Р., Момот С.В. Посилення ролі соціальної відповідальності бізнесу у постпандемічний період. Трансформація підходів в управлінні та маркетингу у постпандемічний період: монографія / під заг. ред. д.е.н., проф. Храпкіної В.В., к.е.н., доц. Пічик К.В. Київ: Інтерсервіс, 2022. Підр. 3.3. С. 145-152.

29. Соціально відповідальне ведення бізнесу - складова сталого розвитку : зб. матеріалів / за заг. ред. В. А. Устименка. – Київ : Компанія ВАІТЕ, 2022. – 395 с.

30. Управління репутаційними ризиками підприємства з урахуванням концепції корпоративної соціальної відповідальності. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. 2021. Том 20. Вип. 1 (47). С. 175 – 184. URL: <http://rinek.onu.edu.ua/issue/view/13782>.

31. Устік М. Соціальна відповідальність бізнесу в умовах пандемії COVID- 19. *Inter Conf.* 2020. Vol. 36. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/6325>.

32. Чупріна М.О., Жалдак Г.П. Світові тренди в сфері розвитку корпоративної відповідальності. Ефективна економіка. Електронне фахове видання з економіки. 2020. №11. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8365>.

33. Швець А. (2022). Соціальна відповідальність бізнесу як необхідна умова переходу до циркулярної економіки в Україні. *Економіка та суспільство*, (38). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-74>.

Інформаційні ресурси

1. Електронна база навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін Національного університету «Чернігівська політехніка». Курс: Соціальна відповідальність бізнесу (СВБ). [Електронний ресурс]. URL: <https://eln.stu.cn.ua/course/view.php?id=4243>.

2. Електронний архів НУ «Чернігівська політехніка». [Електронний ресурс]. URL: <http://ir.stu.cn.ua>.

3. Наукова бібліотека НУ «Чернігівська політехніка». Веб-сайт. [Електронний ресурс]. URL: <http://library2.stu.cn.ua>.

4. Центр «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності (CSR Europe)». [Електронний ресурс]. URL: <https://csr-ukraine.org>.
5. Інформаційний простір сталого розвитку «Responsible Future». [Електронний ресурс]. URL: <https://responsiblefuture.com.ua>.
6. The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). [Електронний ресурс]. URL: <http://www.oecd.org>.
7. Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home.html>.
8. Цілі сталого розвитку в Україні. [Електронний ресурс]. URL: <http://sdg.org.ua/ua/pro-hlobalni-tsili>.
9. Social business in UA. [Електронний ресурс]. URL: <https://socialbusiness.in.ua>.
10. Соціальне підприємництво. Prometheus. [Електронний ресурс]. URL: <https://courses.prometheus.org.ua>.
11. Global Responsible Leadership Initiative. [Електронний ресурс]. URL: www.grli.org.
12. Офіційний сайт Секретаріату мережі Глобального договору в Україні. [Електронний ресурс]. URL: www.globalcompact.org.ua.
13. International Centre for Corporate Social Responsibility (ICCSR). [Електронний ресурс]. URL: www.nottingham.ac.uk/business/ICCSR.

ДОДАТОК

КАНВА СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

<p>Соціальна проблема <i>Проблема, на вирішення якої спрямована діяльність організації.</i></p>	<p>Портфоліо <i>Перелік продуктів/ послуг/ програм, які створюють основну цінність.</i></p>	<p>Основні ресурси <i>Які ресурси вам будуть потрібні для створення вашого продукту/послуги? Люди, фінанси, доступи?</i></p>	<p>Цільова аудиторія Бенефіціар</p>	<p>Ціннісна пропозиція Пропозиція соціальної цінності для бенефіціара</p>
<p>Партнери + Стейкхолдери <i>Кого вам потрібно залучити для реалізації вашої ідеї? Чи потрібен вам спеціальний доступ або дозволи?</i></p>		<p>Канали <i>Як ви досягнете вашої цільової аудиторії та клієнтів? Які канали будете використовувати для комунікації?</i></p>	<p>Платоспроможний клієнт <i>Хто ті люди або організації, на кого орієнтована ваша діяльність?</i></p>	<p>Вплив <i>Які критерії вимірювання успішності створення впливу ви передбачаєте?</i></p>
<p>Структура витрат <i>Які ваші найбільші статті витрат? Як вони змінюються з розширенням вашої діяльності?</i></p>	<p>Джерела доходів <i>Які основні джерела доходів, що забезпечать фінансову стабільність вашій організації? Подайте структуру джерел доходів у %.</i></p>	<p>Ціннісна пропозиція для клієнта <i>Які цінності важливі для ваших клієнтів? Яку УТП ви пропонуєте?</i></p>	<p>Реінвестиція доходів <i>Чи плануєте ви інвестувати ваш дохід?</i></p>	

